

Mateusz Staroń, *Lisaowski Bronisław (1890–1936)* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 2, pod red. Lucjana Fa-
ca, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2011
s. 63-66

Bronisław Lisowski, pseud. „Świerzyński”, „Broński”.
7 VIII 1890 r. Przemysł – 28 VIII 1936 r. Żnin. Twórca
polskiego ruchu paramilitarnego, skautingu oraz
„Zarzewia” w Przemysłu, oficer Wojska Polskiego,
nauczyciel. Syn Stanisława, z zawodu masarza i An-
ny z Wołoszynów.

W latach 1900–1910 uczęszczał do c. k. I Gimnazjum
w Przemysłu. Był uczniem przeciętnym. Dwukrotnie
powtarzał klasę. W 1910 r. zdał egzamin dojrzałości.
Od 1905 r. należał do kółek samokształceniowych
działających w c. k. I Gimnazjum. Z członków koła
samokształceniowego pod koniec 1908 r. założył,
a następnie dowodził pierwszą grupą o profilu woj-
skowym. Jako członek przemyskiego „Petu” – organi-
zacji młodzieży narodowej szkół średnich, razem ze
Stanisławem Piątkiem i Franciszkiem Błotnickim,
brał udział w zjeździe członków tej organizacji z Gali-
cji Wschodniej w 1908 r. we Lwowie, na którym do-
szło do rozłamu w ruchu narodowym i przyłączenia
się „Petu” do niezależnego „Zetu” (później ruchu za-
rzewiackiego). Po raz kolejny uczestniczył w zjeździe
tej organizacji 7 VII 1909 r. we Lwowie razem ze S.
Piątkiem. Złożył tam raport z prowadzonej już pracy
wojskowej. Oddział kierowany przez Lisowskiego w
listopadzie 1909 r. przyjął nazwę „Oddziału Ćwiczeb-
nego im. Dezyderego Chłapowskiego”, który działał w
ramach Polskiego Związku Wojskowego. Po likwidacji
PZW w 1910 r., i powołaniu na jego miejsce tajnej
Armii Polskiej, został przyjęty do tejeż przez Henryka
Bagińskiego, podczas wizytacji OC na jesień 1910 r.

Po ukończeniu gimnazjum, w okresie od 1 października 1910 r. do jesieni 1911 r. odbył obowiązkową służbę w armii austriackiej w charakterze jednorocznego ochotnika przy 20 pp. w Krakowie. Po jej ukończeniu przeszedł do rezerwy jak kadet aspirant. 1 I 1914 r. został chorążym, a w maju 1914 r. odbył miesięczne ćwiczenia rezerwy na stanowisku dowódcy plutonu. Po powrocie z armii austriackiej, jesienią 1911 r. stworzył na bazie Armii Polskiej związek tajnej Polskiej Drużyny Strzeleckiej (później z numerem XXV). Był jej komendantem do 1912 r., kiedy to komendę przejął Kazimierz Czernecki. Jednocześnie zorganizował jesienią 1911 r. w „Sokole” 4-tygodniowy kurs instruktorski dla zastępowych, członków Oddziału Ćwiczebnego, który ujawniono 12 listopada 1911 r. jako I Przemyską Sokolą Drużynę Skautową im. gen. Dezyderego Chłapowskiego. Od 16 XI 1911 r. był jej drużynowym. Po utworzeniu Związku Strzeleckiego i Stałych Drużyn Sokolich w Przemyśle utrzymywał z nimi ścisły kontakt.

Prawdopodobnie od jesieni 1911 r. podjął jednocześnie studia prawnicze na Uniwersytecie Lwowskim. Ukończył tylko 4 semestry, rzekomo z powodu braku środków. Mieszkając zapewne na stałe we Lwowie pełnił funkcję drużynowego drużyny skautowej w Przemyśle prawdopodobnie do 1912 r. Dn. 15 III 1913 r. był na lustracji drużyny przez naczelnika „Sokoła”, a w dniach od 18 III do 1 IV 1913 r. prowadził inspekcję z ramienia Komendy Okręgu I XXV PDS w Przemyśle. Po rezygnacji ze studiów, w lecie 1913 r. ponownie przebywał na stałe w Przemyśle, wracając na poprzednie stanowisko drużynowego. Od lipca 1913 r. przez 3 miesiące prowadził szkolenie kierując szkołą rekrutów.

1 XII 1913 r. otrzymał pracę w wydziale krajowym we Lwowie. Objął również komendę 2 kompanii PDS, sprawowaną aż do wybuchu wojny. Czasowo zastępował Michała Żymirskiego na stanowisku komendanta placu we Lwowie. W PDS dosłużył się stopnia podoficera kadeta.

Po wybuchu wojny został 1 VIII 1914 r. zmobilizowany do swojego macierzystego pułku do Nowego Sącza. 13 sierpnia wymaszerował z nim przez Tarnów, Tarnobrzeg na front wschodni. Brał udział w bitwie o Biłgoraj-Kraśnik pod Annopolem jako dowódca plutonu. 6 września został wzięty do niewoli rosyjskiej. Do 27 X 1914 r. przebywał w Petropawłowsku. 10 XI 1914 r. dotarł do Semipolatyńska, gdzie 4 V 1915 r. przybyła do niego żona i jej siostra. Pracował tam jako buchalter.

W niewoli przebywał do 7 IX 1918 r. Od 7 IX 1918 r. do 1 XI 1918 r. był dowódcą kompanii w oddziale strzelców polskich w Semipolatyńsku. Następnie ochotniczo służył w 5 dywizji syberyjskiej. Formalnie do Wojska Polskiego wstąpił 12 XII 1918 r. i przydzielony został na kurs szkoły oficerskiej. 15 stycznia odkomenderowano go do Polskiego Komitetu Wojennego do Nowomikołajewska. 27 II 1919 r. uzyskał awans na podporucznika. 2 VII 1919 r. odwołany z PKW i mianowany komendantem placu zbornego w Semipolatyńsku. 22 XI 1919 r. przeniesiony do kompanii oficerskiej V dywizji syberyjskiej. 10 I 1920 r. trafił do niewoli bolszewickiej.

Z niewoli powrócił 20 II 1922 r. do Dębłina do obozu izolacyjnego. 9 IV opuścił obóz i 10 IV został przydzielony do 61 pp. w Bydgoszczy. Później w maju i czerwcu tego roku przebywał na urlopie. Następnie

w pułku sprawował funkcję oficera ewidencyjnego, a od sierpnia został przydzielony do szkoły podoficerskiej pułku. 13 września tego roku zwolniony do rezerwy. Już w rezerwie został awansowany na porucznika ze starszeństwem z dn. 1 VI 1919 r. Później uczestniczył jeszcze dwa razy w ćwiczeniach rezerwy w lipcu, sierpniu 1927 r. oraz w marcu 1930 r. w 61 pp. Podczas służby otrzymywał dobre opinie od swoich przełożonych.

W 1922 r. mieszkał w Bydgoszczy. Po przejściu do cywila uzupełnił wykształcenie, przekwalifikowując się na nauczyciela. W latach 30. był kierownikiem szkoły powszechnej w Karnowie (pow. wyczyski, woj. poznańskie). Odznaczony m. in.: Krzyżem Niepodległości, medalem 10-lecia Odzyskania Niepodległości.

Żonaty od 21 II 1914 r. z Heleną Pluskiewicz. Miał z nią trójkę dzieci: Zygmunta (ur. 5 III 1916 r.), Stanisława (ur. 10 VIII 1917 r.), Zbigniewa (ur. 12 X 1921 r.).

Zmarł 28 VIII 1936 r. w szpitalu w Żninie.

Źródła i opracowania

Źródła: Archiwum Państwowe w Przemyślu, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej katedralnej w Przemyślu, sygn. 1, k. 13 [Księga urodzeń Garbarze, Błonie oraz Wilcze i Przekopana 1889–1894]; I Gimnazjum i Liceum w Przemyślu, sygn. 102–103, 105, 107, 110, 112–116 [katalogi główne z lat 1900–1910 i protokół egzaminu dojrzałości z 1910 r.]; Centralne Archiwum Wojskowe, Akta personalne i odznaczeniowe Henryka Lisowskiego: AP-sygn. 955; KN-3.V.1932 r.; „Rocznik Oficerski Rezerw” 1934, s. 14, 520; B. Lisowski, *Zarzewie pracy harcersko-niepodległościowej w Przemyślu w 1910–1914 r.*, „Skaut. Jednodniówka ze zjazdu harcerzy z czasów walk o niepodległość 1911–1936” (Lwów) 1936, s. 57–61.

Opracowania: H. Bagiński, *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908–1914*, Warszawa 1935, s. 21, 72–73, 227, 228, 337–338, 452, 515, 763; A. Zielecki, *Ruch niepodległościowy w Przemyślu i regionie na przełomie XIX i XX wieku*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny” 1995, s. 135, 136, 137, 140; M. Włodek, *Narodziny harcerstwa polskiego na przykładzie powstania i rozwoju I Przemyskiej Męskiej Drużyny Skautowej im. gen. Dezyderego Chłapowskiego 1908–1918*, mszps pracy magisterskiej, Lublin 2009, s. 39, 40, 56, 58, 64, 79, 94, 96, 107.

Fotografia: [1] Centralne Archiwum Wojskowe, AP-sygn. 955.

Autor dziękuje Maciejowi Włodkowi za cenne uwagi merytoryczne.